

PLECHO: Dryje

Maroš Plecho (1975): absolvent VŠVU, v súčasnosti galerista. Okrem iného sa venuje eseistickej tvorbe. Prednedávnom mu vyšla vo **Vlne** (50) progresívna esej **Absencia priemyselnej clivoty**. Momentálne sa chystá knižne debutovať.

Nárok na definitívnu prdel

Prdel v nadpise som nepreložil. Obával som sa totiž významového posunu. Ak ju preložím ako **riť**, stratí svoj úradnícky potenciál a bez neho by som sa v tejto recenzii sotva zaobišiel. Ak ju (tú prdel) preložím (pre tú prdel) do slovenčiny ako **zadok**, obvinia ma z prehnaneho opatrníctva. Takto som sa z neho obvinil sám a v predstihu. Rozhodol som sa teda **prdel** (pre istotu) ponechať. Nech mi teraz vyčítajú neopatrné (neobratné) narábanie s bohemizmami.

K tomu úradníckemu potenciálu. Nejde o žiaden potenciál. O nič také, čo by bolo (kdesi) ukryté a čo by sa muselo virtuózne odhaľovať. Veď František Dryje (nar. 1951, od roku 1979 člen Surrealistickej skupiny v Československu, od roku 1994 šéfredaktor revue **Analogon**), ktorého knihu tu recenzujem, vo svojej básni **Vlastní životopis** otvorene spomína úradnícku existenciu:

Pak jsem se stal úředníkem. Mám teď nárok na definitivní prdel a nemám žádný takový nárok (abych z něj neměl radost).

Ako vidno, Dryje úradníka spomína neskryte, prostoreko. Ja však pod „úradníckym potenciálom“ nosím v mysli niečo iné. Aby som nenaťahoval čas: šplechnem to bez otáľania (hľa) sem: prijímateľ, ktorý sa po dejinnom, intelektuálnom a estetickom fiasku literárneho surrealizmu predsa len pustí dnes, v roku 2012, do čitateľskej expedície naprieč tropicky neprehľadnou džungľou postmoderne revitalizovaných neo- a transurrealistických textových výstrelkov, má nárok na definitívnu „úradnícku“ prdel. Nárok na mäso, na tuk, na sedací sval. Nárok na to, aby si z neho niekto **robil prdel**.

No z väčšiny toho, čo si možno v básnickej zbierke **Devět způsobů jak přijít o rozum** (Pulchra, 2012) Františka Dryjeho prečítať, až taká **prdel** nevytrča. Dost pochopiteľné: surrealistická poézia samu seba odjakživa brala o nejaký ten kilogram vážnejšie než napríklad poézia dadaistická. Dryje našťastie – čo dosvedčujú rozsiahle básnické experimenty v závere knihy – nezabudol úplne na ozdravnú (odľahčujúcu) silu podvratnosti. A tak ma niektoré nápady, hoci som sa na smiech vonkoncom nechystal, spontánne rozosmiali.

Zbierka obsahuje texty pochádzajúce z rokov 1979 – 2007 a pozostáva z dvoch častí. Prvá má názov totožný s titulom knihy, druhá sa volá **Tadrm**. Tadrm sa ďalej skladá z častí Šlemy dní a In margine. Prvá časť, vlastne cyklus deviatich básní (teda deviatich spôsobov, ako prísť o rozum) plus „bonus“ nazvaný **Měšťákovat Šokáka** pochádzajú z roku 2006 – čiže autor sa rozhodol neskoršie básne „predsunúť“ pred básne zo skoršieho obdobia. No a práve predieranie sa týmto „jesenným zberom“ predstavuje to menej atraktívne, ochabnuté dobrodružstvo – aspoň v porovnaní s tým, čo básnik predložil v druhej

časti knihy. Cyklus takmer bez výnimky charakterizujú básne plné kadejakých zvukových a referenčných (a zdá sa mi, že aj dosť samoučelných) hier. Skrátka toho, čo za posledné roky tak markantne charakterizovalo „rádoby“ spontánnu surrealistickú poéziu na stránkach renomovaného **Analogonu**.

Christobald Crespo Filip Kordillier
nestarý ešte, nemladý už muž
osedlal koně a uvázal si šál
z velbloudí srsti proti nachlazení
... Vyrazil zrána na vyjížděku do hor

Cval střídá s klusem, jede krajinou
však hory nikde, ani pahorek
rovina, pláň, tu a tam šedá tráva
tohle se přece nestává každý den
aby vám zmizely hory i s obzorem

Surrealistická poézia – ak dnes niečo také ešte existuje – nemá šancu zopakovať nič z niekdajšej študentskej sviežosti a z nepoučenej, amatérskej temperamentnej presvedčivosti: postindustriálny a informačný vek surrealizmus doslova uškrtil a ako (znamenitú) polomŕtvolu ho prinútil, aby asistoval v reklamnej mašinérii globálnej križiackej výpravy proti zvyškom (bretonovsky) zdravého rozumu a čirej pudovej imaginácie. Tých niekoľko partizánov, čo sa postavilo proti korporátnemu surrealizmu, skončilo buď v bažinách angažovanej (a mediálne pestovanej) performancie, alebo v suchopárnych referenčných konštruktoch, zbytočne korenených slovnými hrami a (akoby) vnútornými(?) rýmami(?):

Když někdo vyčkává, číhá a skrývá se
čeká a dívá se, zpod víček pozoruje
když chodí pomalu, na místě přešlapuje
když potom vyrazí jak hryzec hranostaj
či jako rozeklaný jazyk těch...
nezřených, matných, mlhomodrých skal
(Snad byly kdysi ostré, rozervané
snad člověk nepěkný se v slujích ukrýval)

Nečudo potom, že znepokojivá, snová imaginácia sa vytratila a čitateľ, nech by sa už namáhal akokoľvek, nevládze na ťažkých krídlach postmoderného (neo, pseudo, trans)surrealizmu odcestovať do nadprírodných, no stále biomorfných krajín somnambulne idylického vesmíru. A toto, žiaľ, platí pre prvých desať básní Dryjeho zbierky. Občasný odklon k „realite“ putikovej rétoriky (k akémusi beatnikovaniu) situáciu len ešte zhoršuje. A opäť sa musíme stať svedkami pravidla, ktoré sa stalo kánonom: keď moderný český poet nevie **kam z konopí**, siahne po tradične osvedčenom (českom literárnom) riešení, ktoré (nielen od Hrabalových čias) stojí nielen na hlinených nohách, ale predovšetkým na krčmovom stole:

„Ženský jsou dřevý,“
řekl, divně se ušklíbl... „Zaplať panáka...“
Dost olezlej
zpocen a mastné chrouny na flekaté lbi
(Mastnej, dost mastney, jak říkáš, umaštěney)
„Na tvoje, na tvý...“ a vylil do sebe ten zasychající
kaz... jako by slinu vsrkl do kanálu
„... dřevý... to jediný je dokonale jistý... a víš

proč? Co? Víš proč jsou ženský dole děravý jak cedník?“
(Když děravý, tak cedník!... jo, to dá rozum selbstverständlich, ja!)
Napil se piva, já se taky napil
Povídám: „Nevím...
... snad aby mohly šukat?... rodit?... chcát...?“

Tak toto bol explicitný prípad a ja možno autorovi ubližujem, keď som za touto obraznosťou nevidel vyššiu stratégiu, ktorá v závere básne vedie k „pointe“: **A venku spadla klec**. Aby sme si rozumeli: nehľadám tu za každú cenu surrealistickú imagináciu, čiže neušla sa mi studená sprcha len preto, lebo som narazil do plesnivého múra krčmy. A vlastne sklony ku krčmovej lyrike som pôvodne chcel (z)dokumentovať na inom úryvku z básne **O svini, slabochu a kurvě**:

**Tak především: musíte být svině!
Alespoň napůl, možná ze tří čtvrtin
Ale kdo ví, snad z jedné osminy?
Svině je ten, kdo zneužívá druhé
A to musíte umět, chtít
a taky o tom vědět – musíte prostě... býti pokrytec
Řeknete: Tohle? to dělá přece každý
Vždyť nesvini bys jehlou pohledal
v té sena kupce, kterou lidstvem zveme**

Rozhodne presvedčivejšie pôsobí Dryjeho lyrické úsilie v druhej časti knihy. Vlastne: možno to ani nie je úsilie – ak totiž niečo „múzickému úmyslu“ ubližuje, tak je to zakaždým úsilie. Myslím, že tento priam axiomatický fenomén dostatočne rukolapne dokladajú vyššie uvedené úryvky.

Kládol som si otázku: čím to asi bude, že druhá časť Dryjeho zbierky je taká pútavá, úprimne humorná? Na jednej strane určite rôznymi, ľahko identifikovateľnými (avantgardnými) metódami. No o plasticitu a šteklivosť textov v druhej časti sa musela postarať predovšetkým spontánna neprítomnosť vyššie preklínaného literárneho úsilia: surrealistická báseň bude o to surrealistickejšia, o čo menej sa bude o surrealizmus usilovať. Básňami druhej časti teda nezmietajú kŕče silne chcenej surreálnosti, priestor tu dostávajú postupy „tradičného“ surrealizmu: náhodne odpočuté rozhovory, aplikovanie (absurdné rozvíjanie) nenápadnej (čiže bezcennej) novinovej správy, vytváranie nezmyselných aforizmov a definícií. Za jednu z najvydarenejších básní považujem **Za co a proti čemu** z roku 1995. Odcitujem ju v plnom rozsahu:

**ZA cesty tažných ptáků
PROTI cestě do Evropy
PROTOŽE tah je příjemnější než trh**

**ZA pamflety
PROTI ódám
PROTOŽE mám raději mouchy než mucholapky**

**ZA tvorbu
PROTI estetice
PROTOŽE dávám přednost operaci před pitvou**

**ZA stromy
PROTI kravatám
PROTOŽE nevisí, ale stojí**

ZA ženský orgasmus
PROTI právům a povinnostem žen
PROTOŽE z vrcholů je vidět dál než z rovin

ZA nesmysl
PROTI smyslu
PROTOŽE jedině nesmysl má smysl

ZA blázny
PROTI úředníkům
PROTOŽE kompetentní je pouze smrt

ZA chybějící ruku Josefa Sudka
PROTI neviditelné ruce trhu
PROTOŽE tu prvou nemůže zaskočit povel „Ruce vzhůru!“

ZA znamenitou mrtvolu
PROTI všem politickým mrtvolám, současným i budoucím
PROTOŽE mladé víno chutná lépe než smrt na jazyku

Podobnú výšinu knihy predstavuje aj pomerne rozsiahla básňo-esej (podľa autora **drobná aforistická variácia**) s woodyallenovským názvom **Všetchno, co jste chtěli vědět o lži, a nikdo vám neřekl pravdu**. Za tak trochu tříň, teda rozpačitý úvod možno považovať prvú strofu, ťažiacu opäť zo slovných (porekadlových) hier. Preto chvíľu trvá, kým sa text „rozbehne“ a autor si udelí priestor na podmanivejšie rozvinutie svojej variačnej zručnosti:

PESIMISTA se domnívá, že pravda je lež. Optimista je zastáncem názoru, že lež je pravda. Mýlí se oba, ve skutečnosti o nic takového nejde: pravda je, eufemisticky řečeno, blbost, a lež je pravda, která to o sobě neví. Ve výsledku obojí vyjde nastejno.

Možno so mnou mnohí nebudú súhlasiť, ale za (vy)vrchol(enie) knihy považujem text (pri svojej postmodernistickej benevolentnosti by som ho mohol považovať za báseň či aspoň báseň v próze), ktorý autor považuje za **žánrovo parodický pamflet, inšpirovaný čítaním novinového článku**. Inšpirácia novi-novým článkom nepredstavuje síce žiadnu novú metódu, nič nezvyčajné a svetoborné (okrem iného sa novinovými správami inšpirovali: Dostojevskij, M. Kompaníková či John Giorno), no Dryjemu sa podarilo vytvoriť text vystihujúci chorobu „dnešných čias“ oveľa precíznejšie než väčšina súčasných, spoločenskocriticky zacielených (ach) románov bez toho, aby vyznel trápne. Dryjeho paródia (vykazujúca prvky nielen pamfletu, ale povedzme že aj satirickej prózy či návodu na performanciu) stavia na odkazoch na fiktívnu novinovú diskusiu, rozpútanú pod vplyvom správy o neutešenej situácii českých starších manažérov (nad 45 rokov), ktorí sa v dôsledku silnej konkurencie zo strany mladých manažérov (automaticky) stávajú „zbytočnými ľuďmi“ spoločnosti. Účastníci diskusie (postupne) ponúkajú rôzne, surrealizmu blízke, čiernym humorom hojne korenené riešenia:

20. 8. 2006 In margine starších manažerů. Otázka, kterou si klademe, zní: Co s takzvanými staršími manažery (SM)? Jejich zjevný přebytek je neoddiskutovatelný a nelze zastírat, že představuje společenský problém značného rozsahu. Když jsme uvažovali o možnosti dláždít nadbytečnými staršími manažery chodníky, narazili jsme hned na počátku na několik úskalí: Hlavní hygienik ČR (HHČR) Jan Poněšický takové variantní řešení jednoznačně odmítl s poukazem na fakt, že, jak řekl doslova, „by to nebylo hygienické“. Inovovaná varianta, spočívající v možnosti, že by jinak nepoužitelní starší manažeři byli zabudovááni přímo

do podloží chodníků, tj. v principu by nebyli vystaveni rozkladným oxidačním vlivům (například celkové zalití do betonu či asfaltu apod.), narazila na námitku hlavního statika ČR (HSČR) Jindřicha Rulíka, který tuto technologii označil z hlediska elementárního statického zajištění komunikačních staveb za diletantskou. A tak krucióální otázka, co s vyraženými staršími manažery, zůstává i nadále bez odpovědi.

21. 8. 2006 Po uveřejnění glosy „In margine starších manažerů“ ozval se našemu listu čtenář Rudolf Šimáček z Nového Jičína, který navrhuje, aby byli „starší manažeři“ (SM) recyklováni na „mladší manažery“ (MM). Autor bohužel neuvádí technologický postup takové bezesporu žádoucí operace.

(Další čtenářský ohlas, doporučující „nechat SM na semeno“, postráda dle soudu redakce 9/10 racionálního jádra.)

Po dočítaní Dryjeho básnickej knižky **Devět způsobů jak přijít o rozum** si čtenář může položit banálnu, dnes už nikoho neznepokojujúcu otázku, ktorú si milovník umenia aj tak kladie zakaždým, keď príde do styku s niečím, čo sa otvorene alebo aspoň z úzadia kontextu označuje za dielo surrealistické: „Tak teda skončil alebo neskončil sa surrealizmus?“ V čom sa skončil a v čom neskončil, si možno ľahko domyslieť na základe citovaných úryvkov. Podľa toho, aký má náš vlastný vzdelanostný a intuitívny kánon očakávania. Otvorenosť však nebude na škodu, lebo František Dryje v dobrom stave uchoval jeden z efemérnych atribútov surrealizmu: určitú neukončenosť, nedotiahnutosť, neopracovanosť myšlienky. Žiaden problém, riešenie sa skrýva v metóde, v jej prístupnosti a jednoduchosti. Knihy ako táto recenzovaná netúžia po vavrínoch ani po piedestáloch vyiplaných estetických či filozofických akrobacií: stačí im, ak poslúžia ako vzorkovník, ako zbierka príkladov, podnetov, začatých, no zatiaľ nedoriešených úloh.